A les nou del vespre del dia de cap d'any de 1.940, Fina Pascual, filla de família bona, que vivia, juntament amb les seves germanes, Teresa i Cinta, a Sant Feliu de Guíxols, fou assassinada en ser-li tallada la gargamella. La justícia acusà del fet les altres dues dones i un noi, de cognom Roselló, que s'havia refugiat a Can Pascual fugint de la guerra civil. Els fets que una de les inculpades fos presidenta d'Acció Catòlica de Sant Feliu, que l'altra ensenyés idiomes i la hipòtesi que el jove hagués mantingut relacions amb alguna de les detingudes, es conjuminaren amb les ferides i repressions obertes per la guerra civil i feren que el cas fos un dels que més va apassionar l'opinió pública gironina en l'ampul.losament anomenat pels feixistes «cuarto año triunfal», quan a l'Espanya de Franco tan sols els roigs eren dolents. Tres anys després, quan se celebrà el judici, el fiscal demanà pena de mort. Una pregunta formulada pel lletrat Albert de Quintana posà un dubte raonable en el veredicte final del tribunal.

Les germanes Pascual, procés de Sant Feliu que colpí la Girona de postguerra

per Pau Lanao

Els Pascual eren una família discreta; no fermaven els gossos amb llonganisses, però sí que havien fet mans i mànigues per no penjar les barres del sostre. No es ficaven mai en bucs, ni n'havien fet cap de l'alçada d'un campanar. Al poble eren respectats, mai no havien anat amb una sabata i una espardenya; sense màcula, la famíla era coneguda i fins i tot respectada. Allò que se'n diu gent de tota la vida.

El pare, constructor amb sort, havia instal.lat una taquilla de pagament als baixos de la casa on habitaven, el número 22 del carrer Sant Llorenç de Sant Feliu de Guíxols, i tenia fama d'home complidor i tradicional, que no estava d'històries ni innovacions. La mare, fidel mestressa de casa, s'havia escarrassat per pujar quatre filles que eren un bé de Déu i ninetes dels ulls d'una vila on industrials i tapers havien conformat un tipus de societat destraumatitzada, però mancada amb profundes diferències socials. Tingueren quatre filles, la més gran de les quals, en acabar els estudis, emigrà als Estats Units, on guanyà una càtedra en una de les universitats del gran gegant i s'establí definitivament al país.

La tercera, la Teresa, era una dona enèrgica i carregada de vitalitat, amb facilitat per a les llengües estrangeres, i potser per això encaminà la seva vida cap a la docència dels idiomes. Tenia reconegut prestigi i quan començà a impartir classes a la vila costanera les millors famílies li enviaren els seus fills perquè els adoctrinés en el francès i l'anglès, llengües que, ja en el temps de la República, s'endevinaven com a imprescindibles per poder visitar i negociar amb el món.

La més petita, la Cinta, de caràcter feble i ànima caritativa, tocada d'una certa estretor i messianisme, havia bolcat el seu esperit a la missa diària, al confessor i pare espiritual i a les feines de la casa. Acabada la guerra civil espanyola havia vist satisfeta una de les seves grans ambicions: fou nomenada presidenta d'Acció Catòlica de Sant Feliu, càrrec que, en els dies en què es desenvolupà la nostra història, a primers de l'any 40, anava acompanyat d'una gran càrrega de prestigi, a més d'un gran reconeixement tant espiritual com polític.

I al mig, la Fina, l'ovella negra. De caràcter independent i lliure, aviat es rebel.là contra la fèrria disciplina imposada pel pare. Un cop i altre es buscà la vida i després de molt ballar-la aviat topà amb l'ambient familiar. Havia trencat l'olla i com que no volia viure més a estiracabells, decidí tirar endavant les atxes, agafà bon vent i barca nova i, amb l'inici de la República, es traslladà a viure a Barcelona. A la gran ciutat no trobà flors i violes, i la noia exercí de mil oficis diferents. Fins i tot va vendre bitllets al metropolità, ocupació que xocava frontalment amb l'educació de noia de casa bona que havia rebut a la terra ganxona. Alguns coneguts, que encara la recorden, afirmen que la Fina marxà després d'una forta discussió amb el pare, que l'havia fet fora de casa mentre ell romangués viu. Però nois, arribà la guerra. Les coses es torçaren encara més i la noia demanà de tornar a la llar familiar. Els testimonis diuen que, malgrat l'oposició de les altres dues germanes, la intervenció de la mare fou decisiva perquè l'esgarriada tornés al carrer Sant Llorenç, on trobà un ambient enrarit i contrari a la seva presència.

En Josep Roselló i Fornés, nat a Palamós, era un noi que a 15 anys es traslladà a Sant Feliu per fer d'aprenent en un comerç de la vila. Home ambiciós i amb afany de superació, dos anys més tard, al 1936, es va posar en contacte amb Teresa Pascual, professora d'idiomes, perquè l'adoctrinés i instruís en la parla francesa.

Entre alumne i ensenyant va sorgir una molt bona amistat i quan, davant l'empenta de les forces de Franco, la República cridà l'anomenada **«Quinta del biberó»**, en Roselló, que aleshores comptava 17 anys, va demanar a la família Pasqual, composta aleshores per la mare, la senyora Cinta Pascual i Carbó, i les germanes Fina, Teresa i Cinta, que l'amaguessin a casa seva per deslliurar-se de lluitar contra l'anomenat exèrcit nacional.

Així, entre la por d'un, les obres de caritat de l'altra, les classes d'idiomes de la tercera i els patiments de la quarta, la família del constructor va superar el mal tràngol d'aquella batalla fratricida que cap bé no va aportar al nostre Estat i sí molta crispació i rancúnia. I els mesos passaren. Els enfrontaments entre germanes es dispararen. La mala maror sorgí a flor de pell. Es parlà que Roselló havia mantingut relacions amoroses amb la petita Cinta i que després del seu exili interior, voluntari, el noi sortí de l'amagatall i tornà a Palamós, encara que servà la bona amistat amb la família que li havia donat refugi en temps difícils. Per això no eren estranyes per a ningú les visites que sovint Roselló feia a la casa de Sant Llorenç, 22, on era rebut com a un bon amic de la família.

Arxiu Municipal de Girona. Presència. 3/2/1985. Página 13

Un forat al coll

I arribà el dia de la desgràcia. L'ambient, s'havia enrarit i Josefina més d'un dia s'havia trobat amb la porta tancada i haver de demanar un llit a les veïnes per poder passar la nit.

L'any trenta-nou, **«tercer triomfal»** per als qui havien guanyat la guerra, ja havia dit adéu i aquell primer jorn del 40 la víctima havia anat a dinar a casa d'uns amics. A les nou del vespre tornà a casa, i en el moment d'obrir el pany del doble portal un objecte punxant i esmolat li travessà el coll. Segons el posterior dictament del forense, el ferro li havia destrossat les dues venes jugulars externes i l'agressor li havia produït el trencament de la sisena vèrtebra cervical, el trencament de l'apòfisi tranversal esquerra, li havia torçat el cap a la dreta en un cop donat per l'esquena. Josefina, morta a l'acte, va caure dins de la casa, sense saber per què ni com li havien robat la vida. Després de la intervenció del metge i el capellà de la població, l'assassinat fou denunciat a la policia, que immediatament va detenir les altres dues germanes, acusades d'assassinat, i Roselló com a inductor del fet, ja que se li atribuí una missiva anònima en la qual s'amenaçava de mort la difunta.

Commoció a Sant Feliu

El succés de Can Pascual trencà l'assossegada vida de la vila costanera. Tot Sant Feliu s'omplí d'especulacions i raonaments. La detenció de dues noies de tan bona família, una de les quals era presidenta d'Acció Catòlica, reobrí ferides encara no cicatritzades de la guerra civil, i quan les Pascual foren internades a les Adoratrius (presó de dones de Girona), al jutjat de la Bisbal (que era l'encarregat de tirar endavant les investigacions), començaren a arribar lletres i missives (anònimes i signades) que demanaven de totes totes la comdemna a mort dels acusats.

Tres anys d'espera

Però els tràmits de la justícia van lents. Hagueren de passar tres anys perquè, el que ja es coneixia popularment com a procés de Sant Feliu, es veiés davant dels tribunals.

Així, el 21 de desembre de l'any 1943, al palau de justícia de Girona, amb la sala plena com un ou, enmig d'un ambient crispat, davant d'un tribunal amb cinc magistrats, els acusats, Teresa Pascual, Cinta Pascual i Josep Roselló s'enfrentaren a la justícia. L'advocat Salvatella defensava les primeres, mentre que Albert de Quintana estrenava la seva tasca com a penalista emparant el vailet, després que els pares d'aquest demanessin a l'aleshores batlle de Girona que assumís tan feixuga tasca.

El judici no fou un camí de roses

Els xiuxiueigs i els murmuris ompliren la sala. Els nervis estaven a flor de pell i semblava que aquell dia d'hivern la vila costanera hagués paralitzat les activitats per marxar en processó a Girona i assistir en ple al qualificat per la premsa «procés de Sant Feliu».

Segons un dels advocats, les proves demostraven que les germanes eren culpables del fet, i el fiscal, que no s'estava d'orgues, en el moment de plantejar les seves acusacions carregà les tintes demanant la pena de mort per a les dues presumptes assassines. En una exposició dura i fortament documentada, l'acusador públic ressaltà la maror que regnava a can Pascual, assenyalà que l'ambient de convivència familiar estava ple de sentiments i possibilitats delictives **«per a qui, com les processades, oblidant els més elementals deures d'una família cristiana, s'entregaven a sentiments perversos»**. Féu notar que les baralles eren freqüents a Sant Llorenç, 22, i que l'u de gener es tornaren a estirar els cabells amb la Fina. **«ja que aquesta s'oposava a les repetides visites de**

Al número 22 del carrer Sant Llorenç, les portes estan barrades. L'antiga esplendor, perduda per un mal record.

Josep Roselló, per la qual cosa aquesta fou castiga a no prendre postres a l'hora de dinar». El fiscal presentà un clima de mata i degolla, trenant el moment de l'assassinat sobre aquesta hipòtesi. **«Es va arribar a un punt que Teresa va agafar violentament Fina, mentre l'imprecaven perquè marxés de casa, o la farien fora pels mitjans que fos». «En aquests propòsits** —continua l'acusació—, **que no excloïen la violència; hi va participar Josep Roselló que, d'acord amb les processades, va oferir la seva col.laboració per fer fora de casa la germana»**. Aquella tarda Fina sortí a visitar uns amics i a la nit arribà el moment clau: **«Les processades feren veure a la seva germana que havia de deixar la casa. Ella féu valer els seus drets i manifestà que, en ser aquell el domicili del seu pare, ningú no podia fer-la fora». «Fou en aquest moment** —segons l'exposició— **que la discussió es va recruar , agafà tons violents i fou quan Teresa Pasqual colpejà i agafà la seva germana perquè la petita, Cinta aprofités i li clavés un ganivet al coll»**. Era una intervenció brillant i concloent. La balança semblava decantada. Les defenses, però, encara havien de jugar un important paper, que a la fi marcà el desenllaç d'aquesta rocambolesca història.

Agressió a fora el carrer

Francesc Salvatella defensava Teresa i Cinta; Albert de Quintana, Roselló. Lletrats de prestigi, la seva estratègia anava a carregar-se frontalment les tesis del fiscal. El primer posà en consideració del tribunal la desordenada vida que havia portat la víctima, a la qual qualificà de persona matussera i tafanera, i l'enfrontà a la **«conducta immillorable, exemplar, de les meves clientes»**.. En el plec de descàrrec també feia notar, l'enveja dels de baix als qui estan en bona posició, i assegurava que les dues dones

Arxiu Municipal de Girona. Presència. 3/2/1985. Página 14

eren «**persones de molt bona fama vilipendiades per gent que volia accedir a la seva classe social**».

Fent un tirabuixó, féu girar l'exposició del fiscal i donà una composició dels fets totalment divergent. Explicà que en el moment de succeir l'acció les dues germanes, Cinta i Teresa, es trobavem a l'interior del seu domicili: «**L'una a la cuina, l'altra, preparant dibuixos per a l'escola, quan sentiren que el pany de la porta es movia i també uns crits ofegats. Van córrer a veure què passava i trobaren Fina que entrava trontollant, ferida de mort. No pogueren fer res. Tan sols avisar el capellà i el metge**».

En definitiva, segons la defensa, la víctima podia haver estat atacada defora la casa i, ja ferida de mort, féu algunes passes i caigué al segon portal. Això provocà més d'una discussió sobre el que hauria tardat la sang a brollar i arribar a terra, després Fina rebés la mortal estocada.

L'afer era molt pelut. La sala estava amarada de crispació. El públic protestava o aplaudia les intervencions dels lletrats, i quan Quintana posà tot el fil a l'agulla en la defensa del seu client demanant l'absolució, un home que es deia Estrada es va aixecar cridant: «**Això és mentida... això és mentida**». L'astorat president del tribunal el va expulsar de la sala i a sobre el va multar.

En el desesperat intent per salvar del garrot les germanes Pascual, la defensa cridà quinze testimonis, entre els quals s'hi podien comptar noms tan prestigiosos com el capellà de l'hospital provincial de Girona, mossèn Joan Ribas, els professors de l'institut Josep Alvarez Rivera i Josep Noguera Massa, el capellà de la presó de dones, mossèn Josep Figueres, el procurador de la Bisbal Josep Maria Garriges i altres veïns de Sant Feliu.

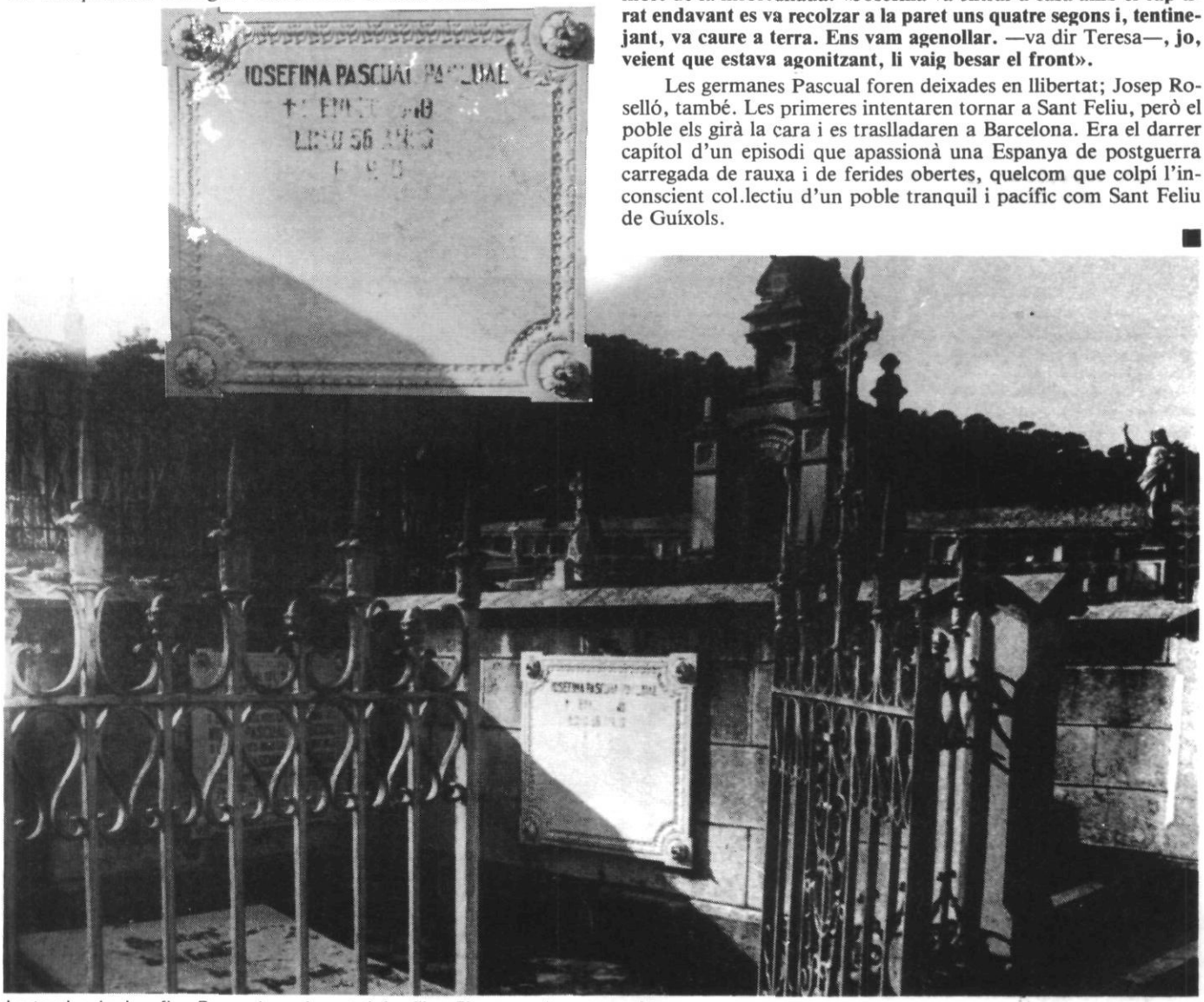
Roselló, la incògnita

L'advocat defensor de Josep Roselló, Albert de Quintana, assenyalà que l'amistat fraternal que unia el defensat amb les germanes no era cap delicte, mentre que negà les possibles vinculacions amoroses entre la Cinta i el palamosí. És natural, demanà l'absolució.

Però semblava que anava de bastos. El jurat cada cop es decantava més per les tesis del fiscal. En aquest moment el defensor plantejà la pregunta fatídica i salvadora: «**Mirin vostès; per seccionar la jugular tal i com indica l'informe del forense, cal la intervenció obligada de dues persones?**» I provocà un dubte raonable al tribunal. No es podia dictaminar amb precisió qui havia estat l'autor material del fet. L'argumentació del fiscal estava desmuntada per la base, havia caigut com un castell de paper. El tribunal declarà innocents i exempts de culpa els acusats.

Un dia més tard, coneguda i editada la sentència, la premsa local gironina publicava una entrevista amb les Pascual, on relataven la seva versió de l'incident: «**Hem hagut de suportar el pes d'una falsa acusació, però la noblesa d'una educació recta i cristiana rebuda del nostre pare ens ha donat ànims per afrontar-la, i en sortim netes davant de Déu i els homes, encara que nosaltres no pararem fins que descobrim l'assassí de la nostra germana Fina**». Després de relatar una versió dels fets molt semblant a l'exposada per la defensa, Teresa explicava commovedorament la mort de la infortunada: «**Josefina va entrar a casa amb el cap tirat endavant es va recolzar a la paret uns quatre segons i, tentinejant, va caure a terra. Ens vam agenollar.** —va dir Teresa—, **jo, veient que estava agonitzant, li vaig besar el front**».

Les germanes Pascual foren deixades en llibertat; Josep Roselló, també. Les primeres intentaren tornar a Sant Feliu, però el poble els girà la cara i es traslladaren a Barcelona. Era el darrer capítol d'un episodi que apassionà una Espanya de postguerra carregada de rauxa i de ferides obertes, quelcom que colpí l'inconscient col.lectiu d'un poble tranquil i pacífic com Sant Feliu de Guíxols. ■

La tomba de Josefina Pascual en el panteó familiar. El nom, esborrat en el temps.

Arxiu Municipal de Girona. Presència. 3/2/1985. Página 15